

Johann Wolfgang
von Goethe

Faust

FAUST

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Cover © Daniel Pocar, 2022
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2022

ISBN 978-80-277-4572-2 (pdf)

JOHANN WOLFGANG GOETHE

FAUST

TRAGEDIE V PĚTI DĚJSTVÍCH

$\frac{1}{4}$
Ob

VĚNOVÁNÍ

Zas, chvějné postavy, mě obléáte,
jež mlád jsem zřel kdys kalným okem svým.
Zda zachytím vás aspoň tentokráte?
Jsem dosud posedlý tím blouzněním?
Jak dorážíte! Nuž, ať vládu máte,
jak z hlubin zrodila vás mha i dým;
má prsa mladistvě se rozevlála
tou parou kouzel, nad vámi jež sálá.

Vy vracíte mi obraz mého máje
a mnohý drahý stín se s vámi chví;
jak stará, polodoznělá už báje,
hle, prvá láska, prvé přátelství;
je obrozena bolest; znova lkaje,
stesk o života labyrintu zní
i o těch dobrých, přede mnou kdo sklání,
o krásné chvíle sudbou oklamáni.

Již nenaslouchají mi při mém díle
ty duše, jimž jsem prvé zpěvy pěl;
již rozprášeno hemžení je milé
a prvý ohlas dozvučel mi, žel!
Zní strast má v cizí davy nahodilé,
i jejich potlesk už mě rozsmutněl,
a kdo mou píseň dříve rádi měli,
ti, jsou-li živi, v svět se poztráceli.

Mne touha, jíž jsem dávno odvyk, jímá,
mne duchů vábí tiše vážná říš;
teď zpěv, jenž v aiolské jak harfě dřímá,
se line z prsou pološeptem výš,
já zachvívám se, slzy před očima,
mé přísné srdce zjihlo, ztichlo již.
To vše, co mé je, v dálkách zřím jak v snění,
a zmizelé se ve skutečnost mění.

PŘEDEHRA NA DIVADLE

ředitel, divadelní básník, komik

ŘEDITEL

Vy oba, kdož jste tolikrát
mi přispěli v mém plahočení:
co čekáte od představení,
jež našim Němcům budem hrát?
Rád věru do noty bych trefil davu,
zvláště proto, že je živ a nechá žít.
Prkna jsou sbíta, řady v dobrém stavu,
a každý chce cos vybraného zřít.
S obočím vzhůru sedí, nevzrušeni,
a po čem prahnou, to je překvapení.
Vím, čím lze duši lidu napojit,
však víc než dřív dnes rozpaky mě spletly:
to nejlepší sic nezvykli si mít,
však bída je, že jsou tak děsně sčtělí.
Jak dát jim neznámou a čerstvou věc,
lívivou, a ne bez významu přec?
Neb arci nadšen přihlížím já proudu,
když bolestnými štulci vpřed se štve
a jako šturmem bera naši boudu
o těsnou bránu do ráje se rve;
před čtvrtou — ještě slunko září —
až k pokladně se valí šum a vztek:
jak za dnů hladových jsou pŭtky před pekaři,
srazí si málem vaz — to pro lístek.
Kdo je to, kým tak různí lidé šílí?
Jen básník. Proved' dnes ten div, můj milý!

BÁSNÍK

Ó, pomlč o té tlačnici řvoucí:
jak na ni zří, hned všechen duch by zhas;
ten dav mi zahal zmateně se dmoucí,

jenž k ječícímu víru táhne nás;
k soutěsce ved' mě, pod nebem se pnoucí,
kde básníku jen kvete čistý jas,
kde bohů přátelství a milování
nám tvůrčí rukou sype požeňnání.
Ach, z hlubin prsou co nám vyprýštilo,
co stydlivě si předříkal náš ret,
co, zhaceno, se teď snad poštěstilo,
zas hltáno je dravou chvilkou zpět,
a teprv po letech, když vykvasilo,
smí v dokonalý tvar se obláčet.
Co lesklé, pro mžik zrozeno; pak mizí.
Dál potrvá však potomstvu, co ryzí.

KOMIK

O světu potomním bych nerad slyšel.
Já kdybych s něčím pro potomní přišel,
kdo by pak bavil přítomné?
Svět potrpí si na legrace.
Jít na chlapíka podívat se,
to taky je už něco, ne?
Kdo slovem od plic porozprávět zná,
diváctva vrtochy ho nedohřejí;
je rád, když obec velkou má,
aby ji strh tím bezpečněji.
Nuž, obraznost ať s chóry svými zní,
ač chcete-li mít nárok na mistrovství;
cit, rozum, vášeň, důmysl buď v ní:
však zvlášť mi pamatujte na bláznovství!

ŘEDITEL

A hlavně se tam musí něco díť!
Diváci chtějí podívanou mít.
Když toho vidí, že až dech se tají,
a zevlující žasnou zas a zas,
v širokých vrstvách mnoho na vás dají
a populární muž je z vás.

Neb množství pouze na množství se chytne
a posléz nikdo s prázdnou nezbude;
kdo dává spoustu, leckomu co skytne
a každý spokojen si domů jde.
Kus dáváte-li, ať jej v kouscích dáte:
hned chutný salát z něho máte;
lehce se předloží, lehce je udělán.
Nač celek dát? Vždyť bude rozedrán:
to máte naše obecnstvo zlaté.

BÁSNÍK

Fi, bídné řemeslo! Což necítíte vy,
že umělec by měl se za ně stydět?
Těch čistých pánů břídilství
u vás už platí za princip, jak vidět.

ŘEDITEL

Tou výtkou nenechám se polekat.
Má o nejlepší nástroj dbát,
úspěchu díla kdo je chtivý.
Vám, pomněte, je štípat měkké dříví;
a pro koho že píšete, se ptám!
Zde ten jde z dlouhé chvíle k nám,
tamten zas předtím baštil v pohodlíčku,
a nejhorší je, povídám,
že do divadla jde se od deníčků.
Jak na maškarní ples k nám pílí, roztržití,
a každý zvědavost jen sytit chce;
chtí dámy lepší zjev a úbor uplatniti,
bez gáže s námi hrajíce.
Proč básnicky nám blouznit chcete?
Čím se vám baví plný dům?
K těm příznivcům jen zblízka přihlédněte,
půl rampouchům, půl surovcům!
Ten na karban, jen co se skončí kus,
ten na noc třese se, již se svou holkou stráví.
Ech, blázni, pro tohle sbor Múz

vy soužili jste do únavy?
Jen dávejte vždy víc a více napořád
a tak se cíle neminete;
hra nechať diváky jen splete,
je těžko se jim zachovat – –
Co je vám? Nadšení? Či bol vás chvátí?

BÁSNÍK

To jiný kdos ti rabem buď, ne já!
Jak, nejvyšší své výsady že má,
svých lidských práv, jež dána přírodou,
zbůhdarma pro tebe se básník vzdátí?
Čím to, že živly překoná?
Proč srdce všech jím rozchvívána jsou?
Zda ne tím souladem, jenž z prsou proniká
a svět zas nazpět v hruď mu zamyká?
Příroda lhostejně když na vřeteno
svou věčně jednotvárnou vine nit,
všech bytostí když množství, promíšeno,
skřípavě dál vždy musí znít,
kdo stejně tekoucí tu řadu člení
a dá jí živoucího rytmu dech?
Kdo jednotlivinám dá řád a posvěcení,
až zahlaholí v mocných akordech?
Kdo slyší z vichřice hlas vášně zníti?
Kdo zítřek tuší v nebes odlesku?
Kdo sype jara nejkrásnější kvítí
své nejmilejší na stezku?
Kdo z nevýznamných lístků věnec splítá,
jenž v poctu zásluhám se zelená?
Kdo zpevní Olymp? Kdo se s bohy vítá?
Moc lidství, do básníka vtělená.

KOMIK

Nuž, osvědčte to krásné lidství
a vrhněte se do básnictví
jak v avantýru milostnou.

Náhodná setkaná — už cit a zvyk tu jsou —
tak zvolna do toho se padá;
teď štěstí roste, teď je kalí váda,
v proud nadšení teď přítok strasti vtek,
a než se nadáte, je z toho románek.
Takové divadlo my též chcem mítí!
Nuž, sáhněte jen v plné živobyті!
Kdekdo je žije, ale zná je? Ne!
A kde je chytneš, zajímavnější je.
Pestrost, leč nejasně ať hoří;
kapička pravdy v bludů moři:
ta směsice je nejlepší,
ta vzpruží každého a potěší.
Pak shromáždí se všeho mládí krása
před vaší hrou, jak šlo by o zjevení,
pak něžná duše stesku se tam nasá,
z melancholie berouc posílení,
pak různé vzruchy zmocní se jich tam
a každý uzří, co má v srdci sám.
Jsou ještě ochotni ať zasmát se, či lkáti,
hrou ještě vzníceni, vzlet básně posud ctí;
kdo hotov je, naň sotva už co platí;
vždy bude vděčen, kdo se vyvíjí!

BÁSNÍK

I mně vrať tedy ony časy,
kdy jsem já sám se vyvíjel,
kdy z nevyčerpatelné krásy
zdroj řinoucích se písni vřel,
kdy mlhy svět mi zakrývaly,
kdy zázrak dřímal v poupatech,
tehdá, kdy po údolích všech
mne tisíce květy zvaly.
Já neměl nic, a přece dost,
pud za pravdou a k báji příchyllost.
Těch hnutí nezkrotné chci štvání,
to vroucí štěstí, plné běd,

žeh zášti, sílu milování,
chci svého mládí čas mít zpět!

KOMIK

Aj, brachu, mládí potřebuješ sic,
když nepřítel se sápe na tě,
když, dotěrně tě laskajíc,
děvčátek hejno objímá tě,
když věnec toužený se zří,
jenž určen běžci závodu je,
když noc se divně províří
či propije a prohoduje.
Však ze strun známostí onou hrou
směle a něžně tóny loudit,
za metou volně vytčenou
luznými oklikami bloudit,
to, staří páni, váš je závazek,
a není, proč se mihnout vám ukláněti.
Že zdětinšťuje zralý věk?
Ne, když je tu, jsme pořád ještě děti!

ŘEDITEL

Slov promluveno je už dosti,
chci konečně též skutky zřít;
mělo by místo zdvořilostí
cos prospěšného se tu díť.
Nač o náladě vykládá se?
Když na ni čekáš, nejsi v ní!
Kdo za básníka vydává se,
ten komanduj mi básnictví!
Nám potřebí — však víte, čeho;
nám chce se moku opojného.
Tak svařte mi to! Ted! A zde!
Co skutkem není dnes, též zítra nebude,
ni den se nesmí promarniti.
Pud k tvorbě námět na mušku-li vzal,
necht' hned jej za pačesy chytí

a pak už celý chce jej míti;
a ježto musí, tvoří dál.
Vždyť víte, na německé scéně,
co chce, to každý zkusí si.
Postavte prospekt, kulisy —
a stroji šetřte ještě méně.
Račte jen marnotratně světlem hvězd,
lunou i sluncem posloužit si;
vám oheň, voda k dispozici,
co skal tu, zvěře, ptactva jest.
Prochoďte na prkenném lešení
celičkým kruhem stvoření,
a s rozvahou vám bude spěti
nebesy na svět, světem do podsvětí.

PROLOG V NEBI

*Hospodin, nebeští zástupové,
poté Mefistofeles. Vystoupí tři archandělů.*

RAFAEL

Souzvučně s bratrskými světy
zní slunce dávnou hudbou sfér
a hřmí, jak dobíhá své mety,
svůj majíc vykázaný směr.
Zřít slunce andělů je síla:
ne proniknout je, vidět jen;
nezbadatelně mocná díla
jsou nádherná jak v prvý den.

GABRIEL

A rychlost nezbadatelná je,
jíž krásná země kolotá;
střídá se s jitřním světlem ráje
hluboká, hrůzná temnota;
pění se mořské vlnobití,
jak stříká po útesu skal,
a urván, tes i proud se řítí,
kam rej se z věčna rozehnal.

MICHAL

A z moře na souš, z pevnin k moři
burácí bouře s vichřicí
a v rozzuření řetěz tvoří,
horečnou prací vířící.
Vzplá mračno, bleskem rozervané,
než hrom svým kyjem dopadne.
Leč tvoji poslové, ó pane,
ctí luzný vánek tvého dne.

VŠICHNI TŘI

Zřít tebe andělů je síla.
Ne proniknout tě, vidět jen.

A všechna výsostná tvá díla
jsou nádherná jak v prvý den.

MEFISTOFELES

Když se zas jednou, Pane, zjevuješ
a ptáš se, jak se všemu u nás daří,
mne mezi čeledí zde vidíš též,
jaks dříve rád mě vídal před svou tváří.
Nepotrám si, promiň, na orace,
i kdybych se tu terčem vtipů stal;
věř, kdybys nebyl odvyk si už smát se,
můj patos by tě jistě rozesmál.
Já nedbám světů ani sfér, jež krouží.
Já vidím jenom, jak se lidé souží.
Ten světa pámbíček je hrubě nezměněn,
je originální tak jako v prvý den.
On by si líp žil o poznání,
jen nemít od tebe nebeské záře zdání;
rozumem zve ji, což mu znamená,
že smí být zvěřšjší než zvířena.
Ráčíš-li dovolit — jakpak bych měl mu říkat? —
je jako jedna z nohatých těch cikád,
co létají a hopkují
a pak tu svou si v trávě notují;
a kdyby jen to byla vždycky tráva!
Kdejaký neřád hned to očmuhává.

HOSPODIN

A víc už nic mi nemáš říci?
Jsi vždy jen strana žalující?
Vhod věčně na zemi se nic ti neděje?

MEFISTOFELES

Ne, pane, jako vždy tam se vším bledě je.
Mně lidí líto s jejich žaly všemi.
Ty štvance štvát už ani nechce se mi.

HOSPODIN

Znáš Fausta?

MEFISTOFELES

Doktora?

HOSPODIN

Jej, mého sluhu!

MEFISTOFELES

Bloud! Ten vám slouží službou svého druhu.
Ne chléb to vezdejší, co jde mu k duhu.
Kvas nitra do dálek ho žene,
a že je bláznem, zpola zná;
na nebi žádá hvězdy bezejmenné,
na zemi rozkoše, co svět jich má,
leč nablízku ni v dálce vytoužené
nedojde smíření hrud' jeho vzbouřená.

HOSPODIN

Nechť jeho služba posud zmatena,
já záhy dovedu ho k jasu.
VÍ sadař, když se stromek zelená,
že květ i plod jsou dary brzkých časů.

MEFISTOFELES

Oč? Vsaďme se, že se vám přec jen ztratí!
Jen povolení dejte mi,
abych se zvolna vůdcem směl mu státi!

HOSPODIN

Pokavad živ je na zemi,
potud dle tvého nechť se děje.
Tvor lidský bloudí, pokud za čím spěje.

MEFISTOFELES

To děkuju; neb rád jsem nikdy blíž
se s nebožtíky nezabýval.
Buclaté tvářičky já nejraděj vždy míval.
Když v domě mrtvola, jsem v prachu již.
Já živé chytám, jako kočka myš.

HOSPODIN

Nu dobrá, to už věc je tvoje!
Buď urván jeho duch od svého zdroje!
Veď, ačli jej znáš proniknout,
v svou nízkou oblast jeho pout
a zahanben pak vydej svědectví,
že dobrý člověk ve svém temném věření
přec o jediné pravé cestě ví.

MEFISTOFELES

Ať! Jenže se to rychle mění.
Mně o mou sázku věru úzko není.
Až cíl můj dojde dovršení,
jen račte vítězství mi zplna přát:
ať žere samý prach a rád —
jak slavná zmije, s níž jsme pokmotřeni.

HOSPODIN

I v tom ať svobodu tvé kroky mají.
Tvůj rod mě nikdy záštím neplnil.
Z těch duchů, kteří popírají,
vždy čtverák nejmíň na obtíž mi byl.
Chuť do práce by mohla doživořit
a člověk zpohodlní, je-li sám;
a proto rád mu druha přidávám,
jenž, dráždě k činnosti, jsa ďáblem musí tvořit.
Vás, boží zrozenci vy praví,
necht' živoucího krásna rozkoš zdraví!
Co věčně působí a povstává,
milostí lásky vymez bytost vaši,
řád vašich myšlenek ať stálost dá
tomu, co ve zjevech se chvějně vznáší!
Nebesa se uzavrou, archandělé se rozptýlí.

MEFISTOFELES

Sám s tím starým byl bych nerad rozmíchán
a milerád ho vídám časem.
Vždyť je to rozkošné, když velký pán
tak lidsky ráčí hovořit i s ďasem.

PRVÝ DÍL
TRAGÉDIE

NOC

*Vysoko klenutý, úzký gotický pokoj.
Faust neklidně na své židli před pulpitem.*

FAUST

Ach, s právy filozofii
a medicínu jsem studoval
a také teologií já pohříchu se prokousal —
a teď tu, blázen, stojím, žel,
a ani za mák jsem nezmoudřel.
Titul majstra, ba doktora mám,
vodím křížem a sem a tam
své žáky za nos po deset let —
a dovedu jedno jen povědět:
je nemožné, bychom cokoli znali!
Tím hořem se mi srdce spálí.
Sic chytřejší jsem než ti hňupi doctores,
škrabáci, kněžouři et professores,
z pochyb a svědomí nemám já strážně,
z ďábla a pekla necítím bázně,
však zato se trmácím pořád v smutku,
nenamlouvám si, že znám co vskutku,
nenamlouvám si, že poučovat
dovedu lidi či polepšovat.
Jsem bez statku, jsem bez jmění
a svět mne nezná, necení —
tak ani pes by nežil dál!
A tak jsem se na vědu magie dal,
zda by mi duchů zjev a ret
nejeden taj moh povědět,
bych nemusil v potu tváře víc
o věcech mluvit, z nichž neznám nic,
abych to všechno vyzvěděl,
jaký je světa vnitřní tmel,
abych všech životů semena zočil
a za pouhé slovo je nezašantročil.

Ó, na mou bídu naposled
ty kdybys, ouplňku můj, shléd,
jenžs o půlnoci tolikrát
zde u pultu mne vídal stát,
nad haldou papírů a knih,
truchlivý druhu, bys mne stih!
Ach, kéž bych tam, kde hor je štít,
směl ve tvém milém světle jít,
s duchy se vznášet kol strží a skrytů,
po lukách vlát v tvém šerosvitu,
vědění setřást kouř, ten čpavý,
a v rose tvé se napít zdraví!

Běda, jsem ještě v tom vězení,
v proklatě ztuchlém sklepení,
kam se i sluníčko lámá mdlé
skrz malované tabule?
Knihy v té kobce kol a kol,
ve vetších listech hlodá mol,
až pod klenutí po stěnách
načouzen papír, leží prach;
pouzdra, sklínky a sklenice;
nástrojů plné police,
veteš, co zanechal pra-praděd —
to je tvůj svět, to se zove svět!

A ptáš se ještě, proč jak v past
je lapeno to srdce tvé,
proč nevysvětlitelná strast
ti všechen život z prsou rve?
Ne příroda, ne živý dech,
ne svět, ježž Bůh ti ráčil dát:
kol tebe v plesnivých těch zdech
je kostlivec a zvěře hnát!
Ó vzhůru! Utec! Pryč a ven!
A tato kniha záhadná,
kdys Nostradamem napsaná,
zda nestačí ti průvodem?

Z ní můžeš poznat oběh hvězd,
a příroda-li mistrem jest,
v tvém nitru se to rozhoří,
kterak duch s duchem hovoří.

Je marno myslí neplodnou
posvátné črty vykládat.
Vy duchové, vy nade mnou,
musíte odpověď mi dát!

Rozevře knihu a spatří znamení makrokosmu.

Och rozkoše, jež do mých smyslů všech
zde při tom pohledu mi pronikáte!

Já v žilách, nervech cítím nový žeh,
znám náhlé štěstí, vroucí, mladé, svaté!

Zda byl to Bůh, kdo psal to znamení,
jímž tajemně se odhalily
všech živlů nejskrytější síly,

jímž v nitru zmlká všechno běsnění
a slasti v bědnou hruď se vlily?

Či já jsem Bůh? Ó jas, jež zřím!

V ty čisté runy oko zírá,
zří, kterak příroda se tvůrcí rozevírá.

Teď mudrcovu slovu rozumím:

„Vstup k říši duchů zasut není.

Tvůj duch je slep, smrt v prsou tvých.

Své lidské srdce bez prodlení
svlaž, učni, v jitřních červácích!“

Prohlíží znamení.

Jak všechno, vše se v celek tká,

jak jedno v druhém žije, hrá!

Stoupají andělé a sestupují
a z ruky v ruku zlatá vědra plují.

Myrhou peruti voní,

k zemi se schvívají, v zemi se vrývají,

a proletováno, údery křídel srdce vesmíru zvoní!

To divadlo! Však divadlo jen, žel!

Bezmezná příroda, já chytit bych tě chtěl,

leč, ňadra vy, kde nad vámi se nahnu,
z nichž země i nebe své mléko má,
vy, k nimž se tlačí prsa mdlá —
jste zdroj, jste křísící, a já tu zprahnu!
Obrátí nevrle několik listů a spatří znamení ducha země.
Jak jinak tímto znamením jsem jat!
Ty, tys mi blíž, ó duchu země;
již stoupá výš má síla ve mně,
již jsem jak novým vínem vzňat.
Mám odvahu, bych v světě zkusil štěstí,
pozemskou slast i všechen bol chci nésti,
chci s nečasem a vichřicí se rvát,
a loď-li praská, v bouři nezoufat.
Nade mnou roste mrak.
Měsíc se ukrývá.
Má lampa rudne! A dým!
Červené paprsky nad hlavou mi srší.
Z klenby velebné vání
dýchá — a hmatá po mně.
Cítím tě blíž a blíž,
duchu, jež volal jsem.
Projev se již!
Škubne to v srdci mém.
Všechen můj pud
k novému víru a citu je vzdmut.
Své srdce tobě cele vzdáno cítím.
Ty musíš, musíš! Nechť to splatím žitím.
Uchopí knihu a vyřkne tajuplné znamení ducha.
Vyšlehne rudý plamen, duch se objeví v plameni.

DUCH

Kdo volá?

FAUST *odvraceje se*

Příliš příšerné...

DUCH

Tys na mé sféře dlouho sál,
tys mocně na mne zavolal,
a teď —

FAUST

Ach, nesnesu tě, ne!

DUCH

Bez dechu prosíš, by směls mne zhlédnout,
chceš slyšet můj hlas, chceš vidět mou líc.
Já mocnému jdu zaklínání vstříc —
Jsem tu! A ty — teď zřím tě blednout?
Ty, člověk nadčlověk! Kde duše tvé je hlas?
Kde hrud', jež v sobě svět si stvořila
a hýčkala jej, hřála, nosila,
až vzedmula se k duchům: mezi nás?
Kde, Fauste, jsi? Ty, jehož křik mi zněl,
jenžs na mne ze vší síly dorážel?
Sotva můj dech že na tě sáh,
jak červ se svíjíš v hlubinách,
v bojácně ušlápnutém chvění!

FAUST

Tvé tváři couvnout z plamene?
Jsem Faust! Já tvého jsem plemene.

DUCH

Prouděním života, vichrem dění,
vzhůru a dolů a sem a tam
vlám a tkám
zrození — hrob —
věčný oceán,
ohnivé vání,
kolotání a proměňování.
Tak času jsem tkadlec, tak hrčí můj stav,
a tkám — tkám božstva živoucí háv.

FAUST

Ty, širým světem jenž tkáš a vláš,
ty dělný duchu, jak spříznění jsme!

DUCH

Duchu se rovnáš, jež chápat znáš,
ne mně! *Zmizí.*

FAUST *hroutí se na zemi*

Tobě ne!
A komu?
Já, obraz božstva,
a ani tobě ne!
Klepe se na dveře.
Ó hrůzo, vím, to je můj bakalář.
Teď ještě hloub sám do sebe se řítím.
Ach běda, že tu sílu vidin
mi kazí tichošlápský slovíčkář!
*Vstupuje Wagner v županu a noční čepici
s lampou v ruce. Faust se mrzutě obrátí.*

WAGNER

Odpusťte, slyším deklamovat!
Vy jste as řeckou tragédií čet.
V tom umění já chtěl bych profitovat,
jak toho žádá dnešní svět.
A lze prý nejlíp doporučit,
že faráře má komediant učit.

FAUST

Ba, je-li farář hercem z komedie,
jak se to arci občas přihází.

WAGNER

Když člověk ve své studovně si žije,
když sotva ve svátek, ach, vychází,
když svět jen skrze dalekohled vidí,
to dialektikou se špatně řídí.

FAUST

Co není v citu, marně se to shání.
Z duše se vám to musí drát,
by v nadšení a v rozkochání
posluchač za srdce byl jat.
Sedte jen, lepte, přístipkařte,
odvar si nechte na várku,
z odpadků ducha kaši vařte,
do zlatých dujte oharků —
děti a opice omráčíte,
když téhle stravy se vám chce:
však se srdcem srdce nespojíte,
vám-li to nejde od srdce.

WAGNER

Leč teprv přednes dělá řečníka;
cítím, co vše mi ještě uniká.

FAUST

Jen poctivého zisku dbal
a rolničkami necinkal!
Věci, kde smysl s jádrem jsou,
se bez umění přednesou;
jen opravdově-li to bodá,
však se už slovo vždycky podá!
To oslnivé vaše řečnění
odpadky lidstva načechrá a líčí,
leč prázdné je jak vítr v jeseni,
když svistí mhou a suchým listím fičí!

WAGNER

Jeť dlouhé umění
a krátké naše žití!
Mně bývá při kritickém snažení,
jako bych v sázku dával živobyťi.
Co po těch pramenech se napachtíme,
z nichž proud by znalostí se vyřinul!
A než jsme cesty sotva půl,
my chudáci už ducha vypouštíme.

FAUST

Což v pergamenu jsou ty svaté zdroje,
z nichž doušek věčný mír ti dá?
Ne, navždy zbudeš bez úkoje,
když z tebe, z tebe netryská.

WAGNER

Odpusťte, zřím v tom takou krásu,
přesazovat se v ducha času,
vidět, jak před námi kdys moudrý smýšlel muž
a že tak daleko my dotáhli to už.

FAUST

Ba, převysoko, k hvězdám až!
Minulé časy, přítelíčku,
nám knihou jsou na sedm klíčků.
A tenhleten „duch časů“ váš,
to pánů vlastní duch je asi,
v němž zrcadlí se zašlé časy.
Člověk by utek, na mou věru,
kvelb je to, kumbál, zneřádná spíž,
pomluv je tam jak špíny v džberu;
poučná rytírna to nanejvýš,
kde panáci a loutky vystupují
a mravnostně své fráze papouškují.

WAGNER

Leč každý by přec poznal rád,
co duch, co svět, co lidem dáno věnem.

FAUST

To se vám řekne, poznávat!
Kdo troufá si zvat věci pravým jménem?
Těch nemnoho, co něco poznali
a, hloupě dost, svou víru, v dálku zřící,
svůj cit, své srdce luze rozdali,
vždy přišlo na kříž nebo na hranici.
Je pozdní noc. Já se vám omlouvám.
Musíme na příště to schovat.

WAGNER

Až do rána chtěl naslouchat bych vám
a poučeně s vámi disputovat.
Však zítra, v první svátek Velkonocí,
snad to či ono budu ptát se moci.
Já věru horlivě jsem nad knihami seděl;
ač mnoho vím, přec všechno rád bych věděl.
Odejde.

FAUST

Zda také tomuhle kdy naděj zajde!
Lpí na vnější jen slupce napořád,
chce při kopání přijít na poklad
a raduje se, žízaly když najde.
Smí, kde jsem slyšel křídla duchů vát,
takový človíček tu mluvit ke mně?
A přec ti dík buď tentokrát,
nejubožejší ze všech synů země!
Vždyť tys mne ze zoufalství vyprostil,
když jsem se hrůzou v bezvědomí řtil.
Ten zjev tak olbřímího růstu byl,
že jsem se dvojmo trpaslíkem cítil.

Já, obraz božstva, jenž se věčnem zpil
a zíral z očí, v nichž to nebem blýská,
jenž mnil, že pravdy tvář je zcela blízka,
jenž smrtelníka odhodil —
já, víc než cherub, jenž měl tvůrčí sen,
že živlem pluje nad lidmi a zemí,
že Bůh mu krouží krve krůpějemi,
já drzý rouhač — ó, jak pykat je mi! —
teď slovem hromovým jsem rozdrčen.

Jak bych ti roven po boku směl státi!
Mně dána sice moc tě přivolati,
však sílu zadržet tě neměl jsem.
Já v blahu chvíle té se ztrácel,
svou malost cítě, velikost svou;

tys, nelítostný, zpět mne skácel
v člověka sudbu mátožnou.
Kým se mám řídit? Čeho stříci?
Má mi být vůdcem onen pud?
Ach, skutky našimi, jak strastí sužující,
běh života je zadrhnut.
Duch nechať sebenádherněji vzlétá,
rmut cizí hmoty strhuje ho nám;
jak máme dobro vezdejšího světa,
vše lepší je nám pouhý klam.
Slast jedinečných citů, jíž jsme oživeni,
chřadne a křehne v pozemském tom vření.

Dřív obraznosti smělý let se nes,
za věčnem zakrouživ a do vesmíru;
leč těsný prostor postačí mu dnes,
kdy ztroskotalo štěstí v časů víru.
Hned zahnízdí se starost v nitru hrudi,
tam tajné utrpení vzbudí,
zmítá se neklidně a ruší slast i klid,
vždy v nové masky zná se zakuklit,
teď je to dům a dvůr, teď žena nebo děcko,
teď oheň, voda, nůž a jed;
před vším, co neraní, se musíš chvět
a opláčeš, i neztratíš-li, všecko.
Bohům se nerovná! To cítím v hlubinách!
Jen červu, který zarývá se v prach,
je prachem živ a prach jen polyká,
než rozšlápne ho noha poutníka!

Zda prach to není, co mi úží svět
a ze stěn snáší se a z polic dolů?
To haraburdí starobylých tret!
Být zamotán zde v plísni molů!
Zde, co mi chybí, nalézt mám?
Zas mám se poučovat samou knihou,
že šťastně živ byl člověk tu a tam

a všude lidé lkali pod svou tíhou?
Co se mi šklebíš, dutá lebko ty?
Že v mozku mém, jak v tvém, to plálo kalně,
že jasu nedošlas, jen mlh a temnoty,
puď za pravdou že též tě zaved žalně?
Tupíš mne arci, tupě náradí,
vy kola, válce, hřebeny a páky:
u brány byl jsem a vy klíčem k ní;
ač křivý máte zub, přec nepohnete háky.
Záhadná, nechť i den se dní,
příroda nenechá svůj šlář si vzíti;
a co tvým smyslům sama nezjeví,
šroubem ni heverem z ní nelze vypáčiti.
Ty, stará veteři, tu civíš jen,
žes otci a ne mně dřív sloužívala.
Ty, starý svitku, dráždíš, začouzen,
od dob, co nad pultem tu lampa čoudívala.
Kdybych to všechno radš byl promarnil,
než aby mě to v potu zadusilo!
Cos po svých otcích podědil,
to získej, by to tvoje bylo.
Co stvoří pro sebe, v tom užitek je chvíl;
je přítěží, čeho se neužilo.
Však co tak silně mne tam k tomu místu táhne?
Což ona lahvička je magnet pro můj zrak?
Jako když v tmavém lese měsíc na mne sáhne,
pojednou mile mi a světle tak.

Má fiólo, má jediná, ty drahá,
po níž teď pobožně má ruka sahá!
Člověka vtíp i um já v tobě ctím.
Souhrne štáv, jež sladce uspávají,
výtažku sil, jež usmrcovat znají,
buď svému mistru lékem laskavým.
Sotva tě vidím, bolest má je tišší,
beru tě v dlaň a smírněj prsa dýší,
jek příboje již zkrot a šumí jen:

Plavím se v dálku po širokém moři,
zrcadlo vln mi pod nohama hoří,
a k novým břehům láká nový den.

Na vzdušných perutech se z nebe sklání
ohnivý vůz sem ke mně! Hotov jsem
éterem nést se v strmém vzeplování
za čistým činem k jiným oblastem.
Vznešený život! Božské povzlétnutí!
Ty, prve červ, a tato slast je tvá!
Ba, odervi se v rychlém rozhodnutí
od slunce, které pozemšťanům plá.
Jen vzhop se, vyraz dokořán tu bránu,
u níž kdekdo se krčí, nebohý.
Chtěj skutkem skutečnost mít prokázanu,
že muž by necouv ani před bohy,
že by se nechvěl před chmurnou tou slují,
kde obraznost zří ty, kdo proklati,
a k tomu jícnu, nad nímž dují
všech pekel plameny, se neboj prodrati,
k poslední chůzi stroj se bez tesknoty
a vplynout sílu měj, a byt' i do nicoty!
Tak sestup, čistá misko křišťálová,
ven z obalu, který tě, vetčný, chová,
já na tě nemyslil už drahně let.
Tys při slavnostech otců zářivala,
tys hosty žertem dařivala,
druh druhovi když přípitkem tě zved.
Tvůj křišťál, vyzdobený kresbami,
k nimž, nežli na doušek jej povyprázdnil,
píják vždy vhodný veršík zbasnil,
teď noci mládí připomíná mi.
Já sousedovi nepodám tě nyní,
vykládat nebudu, co památnou tě činí.
Toť jiný mok! Lze rychle zpít se jím.
Táž ruka svařila tě, táž tě zvedá,
ty štávo, jež se třpytíš, hnědá;

tím douškem, jenž se opakovat nedá,
v slavnostním přípitku já jitru připíjím.
Přiloží misku k ústům.
Znění zvonů a sborový zpěv.

SBOR ANDĚLŮ

Kristus vstal z hrobu!
Človče, vesel buď!
Útěchou naplň hruď,
vstalť jest, kdo sejme rmut,
hříchy a zlobu.

FAUST

Jak temný zvuk a jaký bílý tón
od úst mi pohár mocně odtrhuje!
Což hluboký ten hlas, jímž zvučí zvon,
již Velkonocí příchod ohlašuje?
Vy sbory, zpíváte útěšnou píseň tu,
jež v temnu nad hrobem
z andělských tekla rtů
a novou úmluvu nám zaručuje?

SBOR ŽEN

Tělo v hrob klásti
úkolem bylo nám,
vonnou je mastí
napustit bylo tam;
šaty a šátky
čistě byl obvázan.
Ach, když jsme zpátky,
není tu Pán!

SBOR ANDĚLŮ

Spasitel vstal jest!
Zdráv Kristův milenec,
který, ač zkoušen, přec
vytrvav na konec,
odměnu vzal jest.

FAUST

S tou písní mocnou, líbeznou,
co, hudbo, chceš v mém živoření?
Tam, rajská, zvuč, kde měkčí lidé jsou.
Já slyším poselství, leč víry ve mně není;
zázrak je víry děcko nejdražší.
K těm sférám nesmím zakroužiti,
z nichž milá novina mi zní;
a přec mě onen tón,
mně znám už z dětských dní,
zas nazpět volá, nazpět v žití.
Děšť lásky nebeské se tenkrát lil
a bouřně zulíbal mě v tichu svatvečera,
zvon předtuchou mi kouzlil dění sterá
a s horkou slastí jsem se pomodlil;
nezbadatelný pud, tak sladký,
mě lesem hnal, mě loukou ved,
v pláč roztály mé sny a zmatky,
jak se mi rodil nový svět.
V té písni byla hra
i mladé zvěstování,
těž svátek jara plesal v ní;
a teď mě zdržuje dětinné vzpomínání
učinit krok, ten vážný, poslední.
Dál zněte, písňe, v nebeské vy kráse,
vytryskl pláč a země má mě zase!

SBOR UČEDNÍKŮ

On, jenž tu pohřben jest,
překonal chmuru,
vznešeně směl se vznést
živoucí vzhůru.
On v slasti vznikání
nově se tvořit jme —
ach, a my pro lkání
na zemi zbyli zde.
My, kdož ti vzdání,

budem se v touze třást,
nás, Mistře, raní
božská tvá slast.

SBOR ANDĚLŮ

Spasitel vstal vám,
okovy smrti střás,
útěchy přál vám,
vykoupil vás.
Vám, kdož ho vzýváte,
dobro kdo konáte,
bratřím jíst dáváte,
na trzích žehnáte,
s bědnými doufáte —
spása je blíže již,
Spasitel blíž!

ZA BRANOU

Lidé všech stavů vycházejí na procházku.

NĚKOLIK TOVARYŠŮ

A pročpak vlastně sem?

JINÍ

Ven k hájovně. Tak rovnou, jděm!

PRVÍ

To my si raděj vyšlápnem zas k mlýnu.

JEDEN TOVARYŠ

Radím vám, pojďme k dvorci na vodě.

DRUHÝ

Ech, tam se hloupou cestou jde.

DRUZÍ

A ty?

TŘETÍ

Nu, já se s ostatními šinu.

ČTVRTÝ

Na Hrádek pojdte vzhůru!
Nejhezčí tam holky jsou a pivo nejlepší;
a rvačky zrovna k pohledání.

PÁTÝ

Tomu se říká kuráž mít,
chceš do třetice ztlučen být?
To bych si dal! Tam? Ani zdání!

SLUŽEBNÁ

Ne, ne, já zpátky se zas k městu dám.

DRUHÁ

Pojď, vždyť ho jistě najdem u topolů.

PRVÁ

A co já z toho vůbec mám?
Vy dva se povedete spolu,
jen tebe vezme do kola.
Co zbude na mne? Ani zbla.

DRUHÁ

Dnes jistojistě není sám,
ten kudrnáč prý taky bude tam.

STUDENT

Hrome, ty holky! Ty se natřásají!
Pojď, bratře, k nim, ať kavalíry mají;
tabáček ostrý, řízné pivičko
a holka v paradě, to je mé gustíčko.

MĚŠŤANSKÁ DCERKA

No, tihle chlapani dovedou se chovat,
móresy věru nemají!
Mohli by v nejlepších se kruzích pohybovat,
a za služkami běhají!

DRUHÝ STUDENT PRVÉMU

Jen počkej! Vzadu tam ty dvě,
ty vypadají nejpěkněji;
mou sousedkou ta jedna je
a já té dívce vskutku přeji.
Jdou jakby nic, a nakonec
s sebou nás vezmou rády přec.

PRVÝ

Ne, brachu, rád já nenucený jsem.
Pojď, sic ty kůstky pláchnou nám; hrr na ně!
Ruka, jež v týdnu vládne koštětem,
nejlíp tě ze všech polaská v den Páně.

MĚŠŤAN

Mně ten náš purkmistr se líbí čím dál méně.
Teď, co jím je, je troufalejší denně

a město z něho nemá nic.
Vždyť stále zhoršuje se zlořád,
víc poslouchat jen máme pořád
a také klopit čím dál víc.

ŽEBRÁK *zpívá*

Vy dobří páni, krásné paní
v šatech jak svěží kvíteček,
raďte mít se mnou slitování
a darujte mi dáreček!
Kéž dojme vás můj kolovrátek!
Je vesel jen, kdo daruje.
A dnes, kdy pro všechny je svátek,
den úrody kéž pro mne je!

JINÝ MĚŠŤAN

Nic neznám lepšího
v dni nedělní a svátky
než hovor o válečném hlaholu,
když někde u těch Mongolů
jsou samé masakry a zmatky.
U okna stoje, sklenku vypiješ
a vidíš po řece plout pestrých člunů řady;
pak vesele si večer domů jdeš
a medíš si, že mír je u nás tady.

TŘETÍ MĚŠŤAN

To, pane soused,
řeč je taky má.
Bodejt' se všechno pomlátilo!
Ať svět je vzhůru nohama!
Jen u nás ostaň to, jak bylo.

BABKA *měšťanským dcerkám*

Aj nastrojené dívčice,
do vás jsou všichni zakoukáni!
Jenom ne tolik pyšnit se!
Však dovedla bych splnit vaše přání.

MĚŠŤANSKÁ DCERKA

Pojď, Rózo! Kartářka! Mně stydno je,
abych se před lidmi s ní vidět dala;
sic na svatého Ondřeje
mi toho mého ukázala — —

DRUHÁ

A mně ho ukázala v zrcadle,
byl voják a byl s kamarády;
pořád se točím, jestli jde,
a ne a ne ho potkat tady.

VOJÁCI

Tvrze, kde hrdé
cimbuří svítí,
panny, jimž v oku
výsměch je zřítí,
chtěl bych já vzítí!
Po chrabrých bojích
odměny zvou!
Tlampačem našim
hlahol je trouby,
posel to lásky,
posel to zhouby!
To je mi život!
Šturm tam platí.
Panny a tvrze
musí se vzdáti.
Po chrabrých bojích
odměny zvou!
Vojáci dál zas
mašírujou.
Faust a Wagner

FAUST

Proud ani potok už pod ledem není,
sotvaže pohled jara naň shléd;
v údolí pučí radosti květ;

a mráz, ten staroch, v svém oslabení
do drsných horstev se odbelhal zpět.
Odtamtud, chtěje svůj ústup krýt,
přívalu ledových zrněk on velí
k osení snést se a na pažit.
Slunce však nestrpí nižádné běli,
zrychluje vzrůst a tvoří a blaží,
barvami všechno se oživit snaží;
květy že posud pořádku jsou,
sváteční lidé jsou náhradou. —
Jen se obrať a pohlédni
z těchto vršků na městské zdi.
Z dutého otvoru černých vrat
pestré hemžení vidíš se drát.
Všichni se sluní, rozradováni;
slaví dnes Páně zmrtvýchvstání,
neboť k životu vstali sami,
z nizounkých domků a ztuchlých bytů,
z pout, v něž je zajaly cechy a krámy,
z dusného tlaku stříšek a štítů,
z ulic, jež tísnivým zmatkem vřely,
z kostelů noci ctihodné
všichni se dostali na světlo dne.
Hleď, jen hleď, jak zástup ten celý
rychle se rozlil v pole a sad
a jak řeka zšíří a zděli
veselé loďky musí hnát,
jak, přetížen jsa k ponoření,
odráží poslední už prám.
I ze stezek až při temeni
barevné šátky svítí nám.
Slyš, to už vesnická je chasa,
hotové nebe má tu lid.
I dospělý i dítě jása:
zde člověk jsem, zde smím jím být!

WAGNER

Vyjít si, pane doktor, s vámi,
to poctou je, to prospěje.
Však toulat se tu sám, to nechutná mi,
neb všechno surové mi hnusné je;
ty kuželky, to vyhrávání,
ach, k nesnesení je ten řev;
ti lidé rádí jako běsem štváni,
a to je prý radost, to je jim zpěv.

SEDLÁCI *pod lipou. Tanec a zpěv.*

Ovčák se k tanci vyfintil,
fábor a kytku přišpendlil,
že se až srdce smálo.
Pod lipou se už tlačili
a jako blázni tančili
a juch a hej
a hopsá hejsa hej
to na housličky hrálo.
A jak se ovčák přitírá,
už děvče loktem nabírá,
a to mu za to dalo:
to je mi ňáký divný pták,
to je mi pěkný nezdvořák!
A juch a hej
a hopsa hejsa hej —
a to by mi tak hrálo!
A sukně kolem lítaly
a všichni kolem hopsali,
až je to rozehřálo.
A točili se, zardělí,
jak v náruči si leželi,
a hopsa hej
a hopsa hejsa hej,
a netiskli se málo.
A nech si tu svou dotěrnost,
vždyť vámi, chlapani, holek dost

už napálit se dalo!
Pak dokázal, že přec šla s ním
a od té lípy až tam k nim,
aj hopsa hej
a hopsa hejsa hej
to tydli fidli hrálo.

STARÝ SEDLÁK

Aj pane doktor, hezké je,
že se nás nešťítíte přec
a mezi sprostý lid sem k nám
přichází velký učenec.
Zde nejkrásnější džbánček,
v něm čerstvý doušek nesem vám.
Ať nehasí vám žízeň jen,
já vinšuju a zavdávám:
co kapek v něm až k jeho dnu,
tolik vám přidáno buď dnů!

FAUST

Přijímám, co mi poctou jest,
a opětuji dík a čest.
Lid se shromažďuje v kruhu.

STARÝ SEDLÁK

To jste si vybral příhodně
a přicházíte v dobrý den.
Vždyť vy jste dřív i za zlých dnů
nám laskavě byl nakloněn.
Leckdo tu stojí, koho kdys
váš otec vykurýroval,
když horkou nemoc vyháněl
a hlízu moru zažehnal.
Těž vy jste tenkrát, mladý muž,
chodíval do všech nemocnic,
mrtvol z nich mnoho nosili,
vám neublížilo to nic.

Nám vy jste osvědčoval péči,
vám ten zas, který z výšin léčí!

VŠICHNI

Zdráv, ochránce, nám buďte dál,
abyste dlouho pomáhal.

FAUST

Ne, tomu na výšinách dík,
onť lékař náš, on pomocník.
Jde s Wagnerem dále.

WAGNER

Ó velký muži, jaký to as cit,
žeš v lásce u tohoto davu!
Ó, blažen, takovou kdo slávu
smí díkem za své dary mít!
Strkají všichni k hlavě hlavu,
dí otec: „Hleď ho, maličký!“,
rej vážne, zmlkly housličky;
jdeš, nadšeně tě špalír ctí,
a vzhůru letí čepice:
divže tě nevzývají klečíce,
jako by kněz šel s hostií.

FAUST

Kus výše pojd', tam k tomu kameni,
tam odpočinem po svém putování.
Tam zhusta o hladu a v modlení
já sedal v osamělém zadumání.
Má naděj a můj zbožný cit,
můj nářek v zoufalství a vzdoru
na Bohu chtěly vynutit,
aby byl konec tomu moru.
Ó, kdybys čet v mém nitru, jakých vin
mi připomínkou zní ten souhlas davu,
jak málo otec a syn
si zasloužili mít tu slávu!

Můj otec poctivec byl obskurní,
jenž přírodu znal ctít i svaté její divy;
on o ní dumal čestný, vrtošivý
a podivínský vztah měl k ní.
V kuchyni černou zavíral se
ve společnosti adeptů
a hnusné šťávy slévat jal se
dle nekonečných receptů.
Tu býval rudý lev, ten ženich smělý,
s lilíi družen vlašnou koupelí,
pak po všech komnatách je proháněli,
v nichž snoubenci se pářit museli.
Když v barvách pak, jež hrály po křivuli,
zjev mladé královny se objevil,
poved se lék a choří pohynuli;
nikdo se neptal: kdo se uzdravil?
Tak s lektvary, jež neléčí, však zmoří,
zde v údolí a na pohoří
my hůře řádili než mor.
Já, jehož ruka jed ten rozdávala,
já slyším — já, jímž zničen mnohý tvor —
že drzým vrahům vzdává se teď chvála.

WAGNER

A tohle že vás zarmucuje?
Poctivec nečiní-li dost,
kdy poděděnou dovednost
řádně a svědomitě provozuje?
Když mladík jsi, jenž svého otce ctí,
zdalipak nadšen nepřijme tě?
A když jsi muž, jenž množí vědění,
tvůj syn se může dostat k vyšší metě!

FAUST

Ó, šťasten, koho blaží klam,
že z moře bludů těch se zachráníme!
Toho, co nevíme, je třeba nám,

a nepotřebujem, co víme. —
Leč této chvíle pozdní nádhera
se nekal zármutky a zmatky!
Hleď, jak se lesknou v žáru večera
zelení obklopené chatky.
Níží se slunce, klesá. Dožil den.
Pospíchá pryč a nový den zas nítí.
Ó, na křídlech že nejsem povznášen,
bych za sluncem směl zakroužiti!
Ztišený svět bych viděl kol,
jak u nohou mi v svaté záři leží,
jak všechno horstvo plá, jak zmlká každý dol,
jak stříbro bystřin k zlatým proudům běží.
Pak neuváz by bohorovný vzlet
v skalnatých prorvách na divoké hoře,
k zátokám teplým, v prosluněné moře
můj užaslý se sklání hled.
Teď docela už, božské, v hloub se řítí;
leč nový pud je probuzen.
Já spěchám dál, to věčné světlo pítí,
za mnou je noc a před sebou mám den;
nade mnou nebesa, tam v hloubkách vlny běží.
Již zmizelo... Já zkolébán byl snem!
Žel, že se k ducha perutem
peruti hmotné přidruží tak stěží!
Leč cit nám vrozen, jímž je každý chvácen,
aby se vzhůru dral a vpřed,
nad námi, v jícnu modra ztracen,
když skřivan počne trylkem pět,
když nad borovic příkrou strání
na křídlech orel rozpjat je
a nad jezer i krajů plání
když jeřáb domů směřuje.

WAGNER

Já v hlavě rovněž leckdy brouky míval,
než tenhle pud, ne, ten mne netrýzníval.

Let ptáka k závisti mne neponouká;
jeť brzy unuděn, kdo v les a luh se kouká.
Ó, rozkošněj se duchem nésti lze
od listu k listu, z knihy ke knize.
To zimní noc ti zkrášlí v jarní den,
blaženství zrovna vyzáruje z tebe;
ctihodný rozvineš-li pergamen,
ach, to si zchystáš učiněné nebe.

FAUST

Tvá hrud' jen jeden z obou pudů zná;
ó, chraň se též ten druhý znáti!
Dvě duší mně, ach, v hrudi přebývá
a od sebe se touží odervati;
ta jedna, lačná chapadla jež má,
drží se, chtičem rozdychtěna, světa;
ta druhá rve z pout hmoty křídla svá
a k božským otcům v prostor vzlétá.
V povětrí duchové-li jsou
a vládnou mezi nebesy a zemí,
kéž opustí svou říš, tu zlatě mlhavou,
a v nový život vůdci stanou se mi!
Svým kdybych čarodějův plášť jen zval,
jenž by mne zanes v divukrásné kraje,
já neprodám ho za žádný šat z báje,
ba ani za plášť, jaký nosí král.

WAGNER

Dej pozor, přece víš, že krouží rej
a po prostoru v hustých proudech víří;
těch děsných duchů nevzývej,
z nich ze všech stran se lidstvu zhouba šíří!
Na tebe hladový si brousí zub,
jak od severu fičí, sípající;
vysušující jih si hledá lup
a potravou mu jsou tvé plíce;
ti, které východ z pouště posílá,

v ohnivý kotouč zapletou tě divý,
rej od západu vláhu sic ti dá,
pak utopí však tebe i tvé nivy.
Radostně jdou, neb tuší škůdný cíl,
nadšeně lžou a poslušni jsou rádi;
z nich každý jak by poslem nebes byl
a šepce andělsky, an svádí.
A pojďme! Padá mlha. Zšedl svět,
vzduch ochladil se, pojďme zpět!
Navečer teprv dům se ocení. —
Kam se to díváš jako v zmámení?
Vždyť soumrak na pole už lehá.

FAUST

Nevidíš, černý pes jak po polích tam běhá?

WAGNER

Co na něm? Já si ho už dávno všim.

FAUST

Jen si ho prohlédni. Co je to s ním?

WAGNER

To pudlík je a stopu hledá něčí.
Pánovi zaběhl se as.

FAUST

A nevidíš, jak v dlouhé křivce šnečí
vždy úže krouží kolem nás?
A v jeho stopách, tuším, k nám
ohnivý kotouč utíká.

WAGNER

To u vás optický je klam;
já vidím černého jen pudlíka.

FAUST

Já vidím, jak nás tiše zatahuje
k příštímu svazku čarou kouzelnou.

WAGNER

Ne, to nás nejistě a bázliv obskakuje.
Ne jeho pán: dva cizinci tu jsou.

FAUST

Je zde! A již se úží kruh.

WAGNER

Nu vidíš! Je to pes, ne duch.
Kňučí a vyje, na břicho si leh.
Ocáskem vrtí. Tak to u nich všech.

FAUST

Tak. A teď půjdeš s námi. Na!

WAGNER

Legrační psina. Psinu dělat zná.
Zastav se — čeká, co proň máš;
na tebe skáče, jak ho zavoláš;
najde, ať ztratíš cokoli,
do vody se ti vrhne za holí.

FAUST

Ba, pravdu máš. Psí nátura.
Ni špetka ducha. Samá drezura.

WAGNER

Psu, který dobře vycvičí se,
třebas i mudrc nakloní se.
On zaslouží si plně přízně tvé,
jenž čackým učněm studentů se zve.
Vejdou do městské brány.

STUDOVNA

Faust s pudlíkem

FAUST *vstupuje s pudlíkem*

Tak navracím se z černé noci,
jíž pláň i stráž je pokryta
a pod níž, svatou čaromocí,
v nás lepší duše procitá.
Teď usíná, jak v měkkém loži,
všech vášní nezkrocený pud,
teď láska k lidem, láska boží
mi zaplavuje všechnu hruď.

Nevrť se, pudlíku! Zticha již!
Necháš ten práh! Co čmučáš tam?
Pěkně se za kamny položíš.
Svou nejlepší podušku ti dám.
Bavils nás kousky šprýmovnými,
po kopcích naběhal ses dost,
teď u mne doma mou péči přijmi
jak vítaný a tichý host.

Ach, v těsné cele naší zase
když vlídná lampa vítá nás,
tu v srdci, které samo zná se,
tu v hrudi rozhoří se jas.
Zas rozum hovořit se strojí,
zas kvete radost s nadějí,
zas prahnem po života zdroji,
ach, po života ručeji.

Pudlíku, nekňuč! K melodii svaté,
jež celou mou duši teď vyplňuje,
tvůj zvířecí zvuk se nerýmuje!
Lidé, ti arci a častokráte
tupí, co nechápou,
a na to, co ruší je a mate,

i je-li to dobré a krásné, jen bručí.
A pes by byl stejný? Těž on na to kňučí?
Však běda, nechť sebelepší vůle mě pudí,
už cítím, že úkoj mi netryská z hrudi.
Proč, ba proč jen vyschne zřídlo tak záhy
a znova prahnem po trošce vláhy?
Jak často jsem poznal to rozžíznění!
Leč této slabosti pomoci známe:
tím víc vše nadsvětské uctíváme
a roztoužení jsme po zjevení,
jež neplá nikde s tou glorií,
jak v knize evangelií.

Text rozevřítí mocnou jat jsem snahou,
bych jednou s poctivou myslí se jal
posvátný tento originál
převádět na svou mateřštinu drahou.

Rozevře svazek a chystá se k práci.

Zde: „Na počátku bylo *slovo!*“ čtu.

Ale jak dále? Nesnáz je hned tu.

Nelze mi *slovo* přec tak v úctě mítí,

musím to jinak přeložiti;

ačli že duch mě řádně osvítil,

stojí tu: *Pojem* na počátku byl.

Dobře si rozvaž první řádku,

neukvapuj se na počátku!

Že vznikala by z *pojmu* všechna díla?

Má státi: Na počátku byla *síla!*

Leč ještě jsem to ani nenapsal,

a cos mě nutká, abych hledal dál.

A náhle, osvícen, zírám do hlubin.

Já napíšu: Byl na počátku *čin!*

Chceš-li se mnou v pokoji býti,

pudlíku, nech si to vytí.

Klidu mi přej,

nekňuč a neštěkej!

Slyš, takového rušitele

bych nestrpěl ve své cele!

Tak takhle na svého hostitele?
Byť nerad, musím tě vyhostit.
Dveře jsou dokořán, můžeš si jít.
Ale hledme, to překvapení!
To samo od sebe není.
Je to přelud? Či skutečnost?
Můj pudlík se nadmul a povyrost.
Teď násilně se vznes.
Ne, to není obyčejný pes!
Co vlastně to se mnou domů šlo?
Jak hroch je už to strašidlo!
Má hrozivý chrup, v oku ohnivá kola,
bestie je to, démon zpola.
Počkej, hned budeš pryč!
Od toho je Šalomounův klíč.

DUCHOVÉ *na chodbě*

Uvnitř jeden se chyt!
Za ním střežte se jít!
Tak jako lišák do želez
ten starý pekelník tam vlez.
A teď pozor jen!
Vzneste se, sneste se spolu,
nahoru, dolů,
hnedle bude vyproštěn.
Příspěť mu znáte,
příspěť mu máte:
spláťte mu zas,
co poskyť všem z vás.

FAUST

Zaříkán zvířecí buď tvor
elementárním quattuor:

Salamandr ať hoří,
necht' nymfa se vine,
sylfa v prostor ať vplyne,
gnóm ať se moří!